

WDOWSKI WOJCIECH
KONSERWACJA ŻĄBYTKÓW
REGON-670862636 NIP-7961536030
26-600 RADOM, ul. SOWINSKIEGO 15/41
tel. (+48) 483641660, kom. 662284196
e-mail: wwdowski@wp.pl

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

ODTWORZENIA

KOLUMNY DOMU PODCIENIOWEGO

Gminnego Ośrodka Kultury
w Solcu nad Wisłą
pow. lipski, woj. mazowieckie

Opracował
mgr Wojciech Wdowski
Artysta Konserwator Dziej Sztuki
Radom 2024

1. KARTA TYTUŁOWA

A. IDENTYFIKACJA OBIEKTU

Określenie zabytku:

Kolumna w podcieniu domu – Gminnym Ośrodku Kultury w Solcu nad Wisłą

Określenie miejsca jego położenia lub przechowywania:

Dom podcieniowy, Pl. Bolesława Śmiałego 6 (d. Rynek 8 lub 10), 27-320 Solec nad Wisłą

Wskazanie właściciela lub posiadacza zabytku:

Burmistrz Miasta i Gminy Solec nad Wisłą

Wskazanie autora, czasu powstania i stylu zabytku:

1787/1-2 ćw. XIX w., przebud. 1978 r.

Materiał, technika wykonania:

cegła, zaprawa cementowo-wapienna, tynk

Określenie wymiarów zabytku:

Średnica 65 cm, wysokość 290 cm

Ochrona konserwatorska:

Wpis domu podcieniowego do rejestru zabytków nieruchomych pod numerem 156/A/82 z dn. 16.03.1982.

B. DANE DOTYCZĄCE PRAC KONSERWATORSKICH.

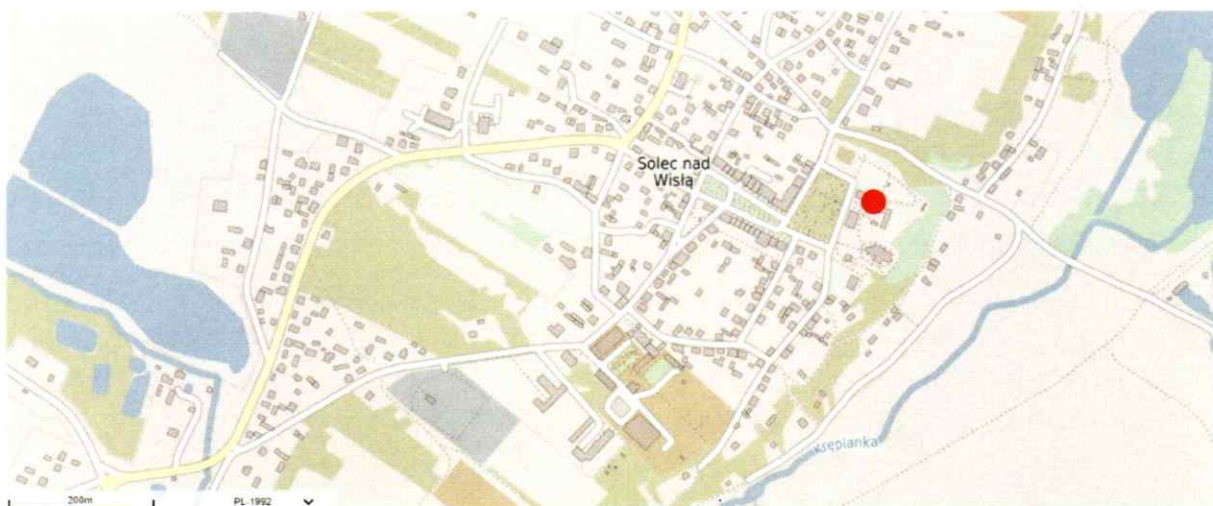
Dotychczasowe prace konserwatorskie:

1978.

C. DANE DOTYCZĄCE DOKUMENTACJI

Część opisowa: 5 stron

Część fotograficzna: 8 fotografii

Il. 1. Mapa lokalizacyjna z oznaczeniem usytuowania obiektu
źródło: <https://polska.e-mapa.net/>

2. HISTORIA

Solec nad Wisłą znajduje się w grupie najstarszych ośrodków osadniczych w Polsce. Z dokumentu z 1136 r. wiadomo, że gród solecki stanowił uposażenie arcybiskupa gnieźnieńskiego, w wieku XIII podlegał pod klasztor bożogrobców w Miechowie. W 1325 r. wykupiony przez Władysława Łokietka, Solec wszedł w skład dóbr królewskich. Za Kazimierza Wielkiego osadę przekształcono w miasto rozbudowując je i wznosząc zamek. Lokacja miasta miała miejsce pomiędzy 1334-1365 r. Kolejni władcy nadawali miastu liczne przywileje, czyniąc z niego ważny ośrodek handlowy. Apogeum rozkwitu przypadł na początek XVII w., przerwany w 1620 r. pożarem, który strawił część miasta oraz Potop Szwedzki. Zamek został niemal zburzony, a miasto nie odzyskało dawnej świetności. W dalszym ciągu było własnością królewską. Odbudowa trwała ponad 100 lat. Po 1976 r. Solec znalazł się w granicach Królestwa Galicji i Lodomerii zachowując prawa miejskie, w 1809 r. – w obrębie Księstwa Warszawskiego, a w 1815 r. – Królestwa Polskiego (woj. sandomierskie). W latach 1867-1918 znajdował się w guberni radomskiej i powiecie iłżeckim. Na początku XIX w. Solec stanowił własność rządową, w 1864 r. nadano oddzielono gminy od władzy właścicieli ziemskich. W latach 40. XIX w. Solec należał do zamożniejszych miast w regionie, jednak w 1869 r. stracił prawa miejskie, zyskując status osady miejskiej, zachowując duży zakres autonomii. Po 1945 r. należał administracyjnie do powiatu iłżeckiego w woj. kieleckim, po 1973 r. jako gmina Solec nad Wisłą w woj. radomskim., a od 1999 – w woj. mazowieckim, jako pow. lipski.

Powszechnie uznaje się, że **stary dom podcieniowy** znajdujący się w sąsiedztwie kościoła i plebanii, wzniesiony został w 1787 r. dla probostwa jako mieszkanie komendarza – zarządcy dóbr kościelnych, dlatego zwany był komendarią. Bardziej prawdopodobne jest jednak, że powstał na przełomie pierwszej i drugiej ćwierci XIX wieku jako dok zajezdny – jeden z kilku funkcjonujących przy Rynku w tym czasie. W latach 1882-1884 przebudowano obiekt na cele szkolne. W 1892 r. dokonano przebudowy obiektu. W 1892 r. dokonano remontu dachu, zbudowano nowe chlewy, kamienny płot i wrota od strony Rynku. W 1895 r. szkoła z zabudowaniami została częściowo strawiona przez pożar. W I. 20. XX w. przeprowadzono kolejny remont domu podcieniowego, a od północy dobudowano nowy budynek szkolny. Funkcje szkolną, z przerwą w okresie wojny, obiekt pełnił do lat 60. XX w. Wówczas znajdował się w bardzo złym stanie technicznym – część od podwórza stanowiła ruinę, zachowała się 1/3 budynku od frontu. Biorąc pod uwagę unikatowy charakter obiektu i jego wartości zabytkowe zdecydowano się przeprowadzić kapitalny remont na potrzeby Ośrodka Kultury z maksymalnym wykorzystaniem istniejącej substancji. Do pozostawienia przewidziano piwnicę, kolumny murowane podcienia, fragmenty dawnych belek stropowych ozdobnych z napisami oraz elementy, które w podczas demontażu okażą się zdadne do ponownego wykorzystania. Do dziś sprawuje funkcję Gminnego Ośrodka Kultury.

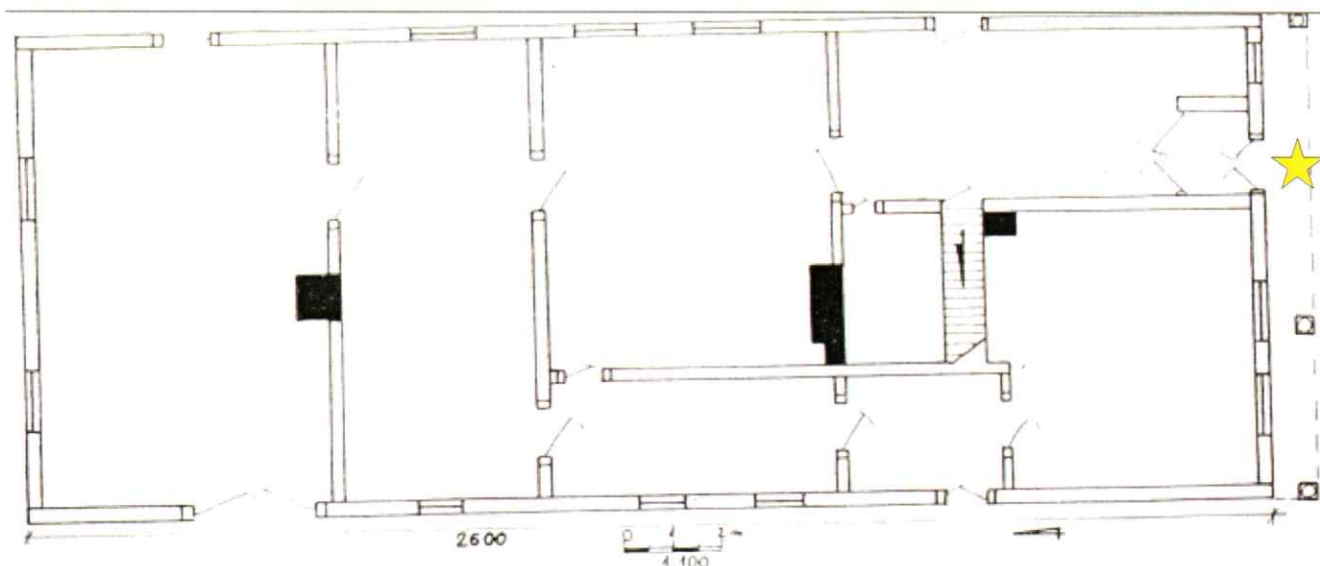
Bibliografia:

- 1) Karta ewidencyjna, *Stary dom – Gminny Ośrodek Kultury, Solec nad Wisłą*, oprac. J. Szałygin, 1998.
- 2) Karta ewidencyjna, tzw. zielona, *Budynek dawnej karczmy, Solec*, oprac. podpis nieczytelny, 1960.
- 3) <https://zabytek.pl/pl/obiekty/solec-nad-wisla-dom-podcieniowy>
- 4) <https://samorząd.gov.pl/web/mig-solec/rys-historyczny>
- 5) WUOZ del. w Radomiu, *Dom z podcieniami. Projekt techniczny adaptacji i remontu kapitalnego*, oprac. mgr inż. arch. A. Abram, sygn. 1105.

3. OPIS

Usytuowanie

Budynek znajduje się w historycznej części miasta (ob. jego wschodnia część), przy wschodnio-północnym narożu reprezentacyjnego placu Bolesława Śmiałego, w sąsiedztwie plebanii i kościoła. Obiekt w układzie szczytowym, z podcieniem kolumnowym od strony placu (zachodu). Z posesji za domem rozciąga się widok na ujście Krępianki do Wisły i zamek.

Il. 2. Dom podcieniowy z lokalizacją kolumny przeznaczonej do rekonstrukcji ★
(na podstawie: Karta ewidencyjna, *Stary dom – Gminny Ośrodek Kultury, Solec nad Wisłą*, oprac. J. Szałygin, 1998).

Opis formalny

Dom usytuowany jest ścianą szczytową do Pl. Bolesława Śmiałego. Założony jest na planie wydłużonego prostokąta w układzie wschód-zachód. Posadowiony na fundamentach z łamanego kamienia polnego na zaprawie cementowo-wapiennej. Podwalina z bali modrzewiowych połączonych ze sobą na tzw. zamek. Ściany budynku z bali modrzewiowych w rzadko stosowanej konstrukcji zrębowo-sumikowo-łatkowej z węglami łączonymi na rybi ogon. Najbardziej charakterystyczną cechą obiektu jest podcień z czterema murowanymi, tynkowanymi kolumnami tokańskimi. Dom kryty dwuspadowo z przyczółkiem, wykończony gontem. Konstrukcja więźby stolcowa. Stolarka drewniana z ozdobnymi zawiasami kowalskimi. We wnętrzu ściany tynkowane i widoczne profilowane belki stropowe.

4. STAN ZACHOWANIA I BUDOWA TECHNOLOGICZNA OBIEKTU

W bieżącym roku jedna z kolumn portyku (druga od południa) w wyniku wypadku samochodowego uległa całkowitemu zniszczeniu. Nie udało się odzyskać materiału służącego do jej rekonstrukcji, w związku z czym zachodzi konieczność odtworzenia na podstawie analogii do pozostałych zachowanych kolumn podcienia. Istniejące kolumny wykonane są z cegły ceramicznej na zaprawie cementowo-wapiennej, tynkowane.

5. WNIOSKI I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE, TECHNIKA REKONSTRUKCJI

Dom podcieniowy w Solcu nad Wisłą stanowi unikatowy przykład tego typu obiektu w południowej części województwa mazowieckiego. Jego wartość potwierdzona została w trakcie rekonstrukcji przeprowadzonej w l. 70. ubiegłego wieku. Konieczne jest przywrócenie jedności estetycznej i stylistycznej obiektu poprzez odtworzenie zniszczonej kolumny – zastosowanie podpory/słupa o innym charakterze stanowić może jedynie rozwiązanie tymczasowe, zabezpieczające konstrukcję okapu przed opadnięciem. Planowane jest wykonanie inwentaryzacji jednej z sąsiednich kolumn celem wykonania jej kopii. Należy użyć tradycyjnych technologii, materiałów oraz systemów przeznaczonych do obiektów zabytkowych. Kolumnę należy wymurować z cegły wiśniówki (lub o podobnych parametrach) o profilach umożliwiającym uzyskanie okrągłego przekroju trzonu, na zaprawie np. wapiennej trassowej. Otynkować w systemie WTA, profile trzonów odtworzyć w tradycyjnej technice ciągniętej. Kolorystykę należy dobrać analogicznie do elementów zachowanych (biorąc pod uwagę zmianę koloru w wyniku zanieczyszczeń i działania czynników zewnętrznych). Powierzchnię należy zabezpieczyć i zaimpregnować.

Wszystkie etapy prac powinny zostać udokumentowane fotograficznie.

6. PROPONOWANE POSTĘPOWANIE KONSERWATORSKIE

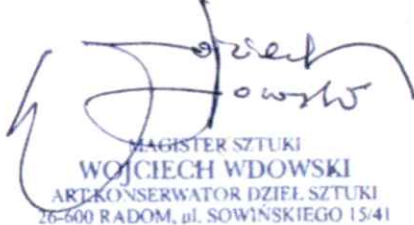
1. Wykonanie inwentaryzacji /zdjęcie szablonu profili z kolumny sąsiedniej.
2. Stemplowanie/ wsparcie okapu.
3. Oczyszczenie i/lub usunięcie luźnych części relikwów bazy zniszczonej kolumny umożliwiającej wypoziomowanie i rozpoczęcie murowania.
4. Murowanie kolumny wraz z odtworzeniem kształtu na podstawie inwentaryzacji /wzoru. Zastosowanie cegły wiśniówki (lub o podobnych parametrach) oraz zaprawy zgodnej z systemem tynków restauracyjnych (WTA).
5. Nałożenie tynków i profilowanie detalu w technice ciągnięcia.
6. Dopuszcza się wyrycie daty „2024” w tynku w mało widocznym miejscu (na bazie lub górnej części kapitelu od strony podcienia), celem zaakcentowania nawarstwienia chronologicznego (bieżącej rekonstrukcji).
7. Dostosowanie kolorystyki analogicznie do elementów zachowanych. Kolor należy dobrać biorąc pod uwagę zmianę koloru w wyniku zanieczyszczeń i działania czynników zewnętrznych, celem zachowania integralności estetycznej. Kolor tynku: stara biel.
8. Zdjęcie stempla (po wyschnięciu i zespoleniu elementów).
9. Zabezpieczenie hydrofobowe powierzchni (impregnacja).

7. ZALECENIA DLA UŻYTKOWNIKA

Coroczny przegląd konserwatorski, szczególnie pod kątem zawilgocenia i ewentualnych odspojień tynków.

8. DOKUMENTACJA KONSERWATORSKA

1. Dokumentacja fotograficzna – przed, w trakcie i po rekonstrukcji.
2. Sprawozdanie z przeprowadzonych prac.

MAGISTER SZTUKI
WOJCIECH WDOWSKI
ARTKONSERWATOR DZIEŁ SZTUKI
26-600 RADOM, ul. SOWIŃSKIEGO 15/41
tel. (+48) 48 764 1660 kom. 652284196
e-mail: wwowski@wp.pl

9. SERWIS FOTOGRAFICZNY

Fot. 1. Dom podcieniowy, widok na front (elewację zachodnią), 2024.

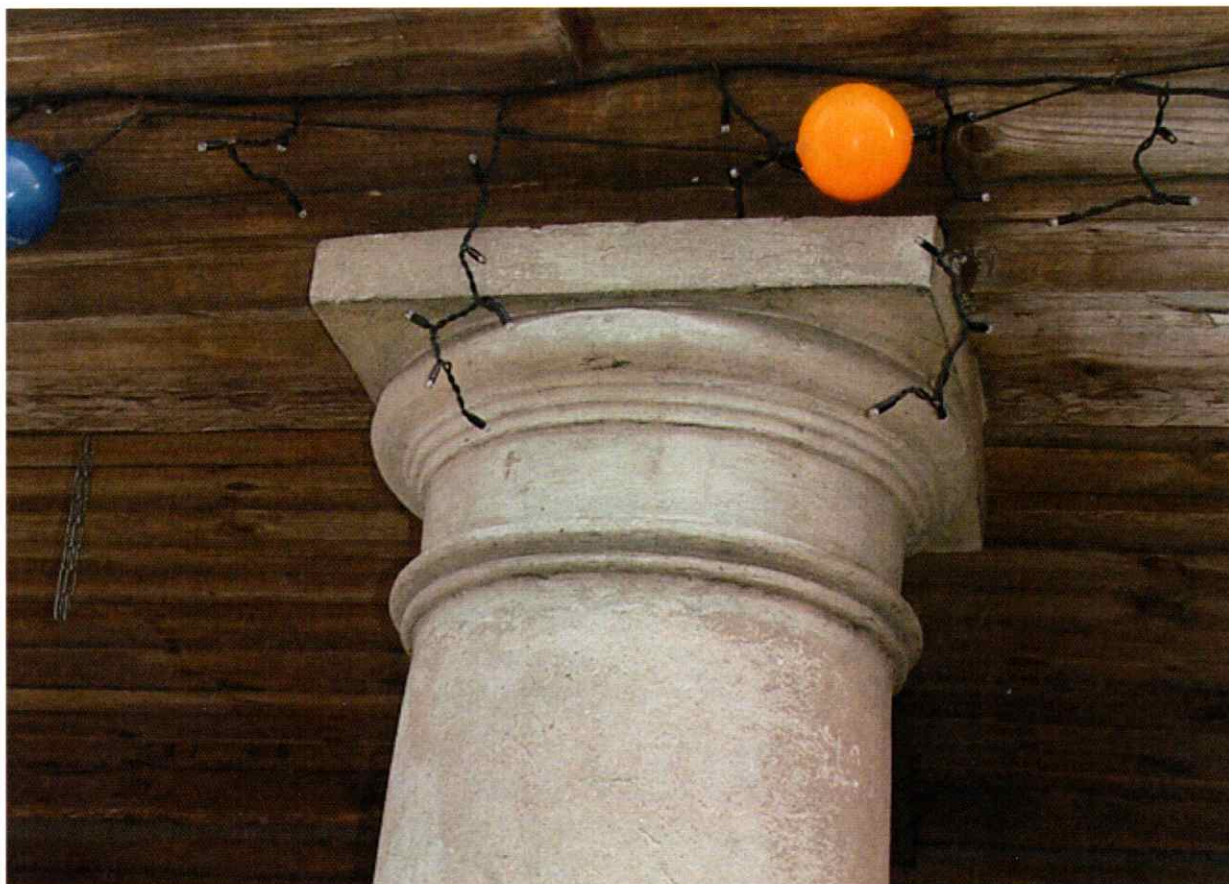
Fot. 2. Posadowienie tymczasowego słupa, na reliktach bazy zniszczonej kolumny, 2024.

Fot. 3. Dom podcieniowy, widok na front (elewację zachodnią), stan przed zniszczeniami, 2009.

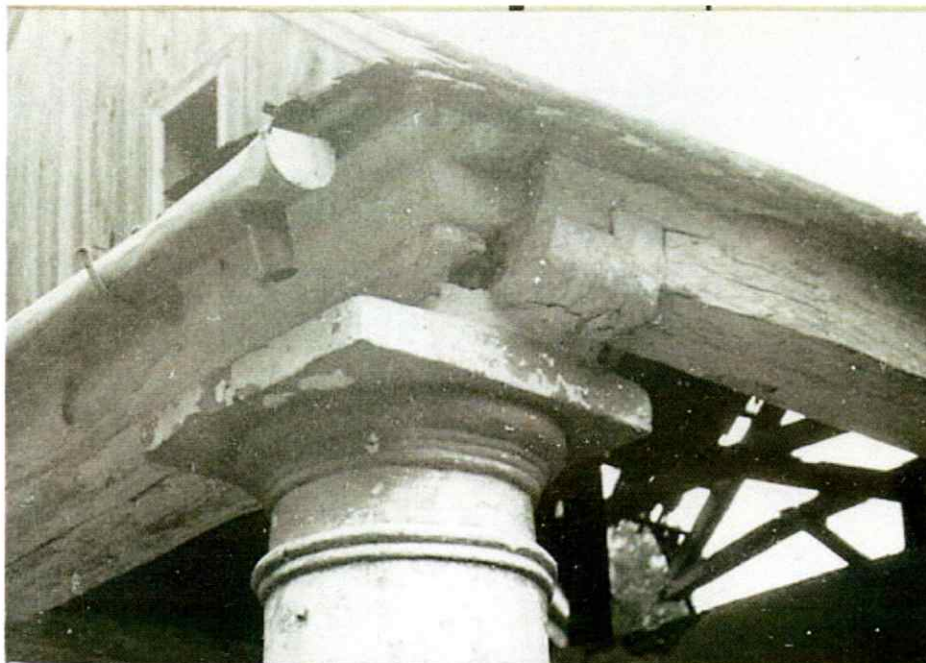
Fot. 4. Podcień, widok na nieistniejącą kolumnę (po lewej) i kolumnę południową (po prawej), 2009.

Fot. 5. Zwieńczenie (kapitel) kolumny podcienia, 2009.

Fot. 6. Widok na elewację frontową, stan przed remontem/rekonstrukcją domu
[z: Karta ewidencyjna, tzw. zielona, *Budynek dawnej karczmy, Solec*, oprac.
podpis nieczytelny, 1960].

Fot. 7. Zwieńczenie (kapitel) przed remontem/rekonstrukcją domu [z: Karta ewidencyjna, tzw. zielona, *Budynek dawnej karczmy, Solec*, oprac. *podpis nieczytelny*, 1960].

Fot. 8. Podcień, widok od południa, stan przed remontem/ rekonstrukcją domu [z: Karta ewidencyjna, tzw. zielona, *Budynek dawnej karczmy, Solec*, oprac. *podpis nieczytelny*, 1960].